

YEMEN SAVAŞINDA GÜNCEL SİYASİ İKTİSADİ MESELELER

ORSAM | MOKHA

GİRİŞ

Son birkaç ayda Yemen'de meşru otoritenin kontrolü altında bulunan ekonomik kaynakların tükenmesine neden olan bir dizi ekonomik ve siyasi gelişme yaşandı. Yemen'deki savaşa müdahil olan yerel ve bölgesel aktörlerin politikalarında-

ki belirgin değişiklere paralel olarak Yemen yönetiminin karşı karşıya kaldığı tehlikelerin boyutu genişledi ve bu tehlikeler hükümetin varlığına yönelik gerçek bir tehdide dönüştü. Nitekim bu politikaların sonucunda Yemen'de "ekonomik kaynak savaşı" şeklinde isimlendirilebilecek bir sürece girildiği ifade edilmelidir. Bu durum Yemen'deki savaşın

Ülkede 2015'te ham petrol üretimi ve sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatı miktarı 2014 yılına göre önce %67,8 ardından %80,3 oranında azalmıştır.

Aden rafinerisi petrol rafine etmeyi durdurmuş, Marib'te bulunan rafinerinin üretimi %4,8 azalmış ve petrol türevleri ithalat oranları savaşın başında %65,3 azalmış, bu da yerel piyasada akaryakıt kıtlığına yol açmıştır.

yeni bir dönemine işaret etmektedir. Bu süreçte, bir yanda Husiler ve meşru hükümet, diğer yanda meşru hükümet ve onun bir parçası hâline gelen Güney Geçiş Konseyi (GGK) etkin durumdadır. Bu çerçevede Yemen'de tarafların mevcut kaynakları kontrol etmeyi ya da diğer aktörlerin kaynaklara erişimini engellemeyi amaçladığı görülmektedir. Bu çerçevede bu tür savaşların doğasına ve etkilerine bakmak faydalı olacaktır.

SAVAŞ ORTAMINDA EKONOMİK KAYNAKLAR

Yemen'deki ekonomik savaş, askerî mücadeleyle eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir. Husiler, ülkenin ekonomik kaynaklarını kontrol etme ve onları güçlerini artıran özel kaynaklara dönüştürme konusunda kritik faaliyetler yürütmüşler ve çeşitli mekanizmaları hayata geçirmişlerdir. Buna karşılık, Arap Koalisyonu ve meşru hükümet, Husileri ekonomik olarak zayıflatmayı ve halktan izole etmeyi amaçlayan bir dizi önlem almıştır. Eylül 2016'da Merkez Bankasının ana binasının geçici başkent Aden'e taşınması kararı bu çerçevede alınmış önlemlerdendi.¹

Fakat bu da Yemen'de iki başlı bir finansal/ekonomik sistemin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.

Sonuçta savaşın ekonomik kaynaklar üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur. Savaş, petrol ve doğal gaz üretimini durma noktasına getirmiştir. Ülkede 2015'te ham petrol üretimi ve sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatı miktarı 2014 yılına göre önce %67,8 ardından %80,3 oranında azalmıştır. Aden rafinerisi petrol rafine etmeyi durdurmuş, Marib'te bulunan rafinerinin üretimi %4,8 azalmış ve petrol türevleri ithalat oranları savaşın başında %65,3 azalmış, bu da yerel piyasada akaryakıt kıtlığına yol açmıştır.² Petrol türevleri ve konut gazına erişim hususunda vatandaşlar ciddi zorluklar yaşamıştır. Bunlara ilaveten ülke para ve finans sisteminde bir bölünmeye girmiştir. Her iki taraf da diğerine karşı sefaleti daha da genişleten ve derinleştiren adımlar atmıştır. Husi kontrolündeki bölgelerde bugüne kadar on binlerce çalışan maaşlarından mahrum bırakılmıştır. Bölgelerin geri kalanına ise işsizlik, enflasyon ve aşırı yüksek fiyatlar hâkimdir. Aynı zamanda Husiler, son dönemdeki müzakerelerde ken-

¹ "Merkez Bankasının Aden'e devredilmesi, yeni bir koordinatör ataması ve yönetim kurulunun yeniden yapılandırılması kararı", *El-Masdar Online*, 19 Eylül 2016.

² "Yemen'deki Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler Bülteni", *Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı Ekonomik Çalışmalar ve Tahminler Sektörü*, Sayı 14.

Ekonomik krizden etkilenen Yemen'de pazarda çalışan çocuk

di kontrolleri altındaki kamu çalışanlarının maaşlarının ödenmesini Suudi Arabistan ve Arap Koalisyonu'na şart koşmuş ve dolayısıyla bu meseleyi araçsallaştırmıştır.

Savaş nedeniyle devlet otoritesinin zayıflaması nedeniyle güçlenen çeşitli gruplar mali kaynaklar üzerinde kontrol kurma konusunda da mücadeleye girişmişlerdir. Husiler, yönetimleri altındaki bölgelerde bulunan tüm kaynakları kontrol altına almıştır. Özellikle petrol ve gaz ithalatında gümrük ve vergi gelirleri bu kaynaklardan bazılarıdır. Husiler bu çerçevede gümrük ve vergileri toplamak için yeni noktalar oluşturmuşlar ve mevcut vergilere çok sayıda yeni vergi, harç ve haraç ilave etmişlerdir. Husilerin olması gerektiğinden daha fazla vergi koyması, vatandaşların mali/ekonomik yükünü ağırlaştırmış ve geçim kaynaklarında daralma meydana getirmiştir. Örneğin, iletişim vergileri, Yemen

hava sahası geçiş ücretleri vb. dâhil olmak üzere büyük ölçüde gelirlerin toplanmasında Husiler bugün bile tekel durumundadır.

Yemen'de hâlen bölgesel aktörlerin desteklediği güçler arasında da sorunlar tamamen çözülmüş değildir. Aden'de ve meşru hükümetin yetkisi altında olduğu varsayılan bölgelerde "Güney Geçiş Konseyi" bir adım atarken, GGK destekçisi yerel ve bölgesel aktörler başta mali kaynakların toplanması olmak üzere meşru hükümetin yetkilerini gasp eden eylemlerde bulunmaktadır. Siyasi boşluk ve devletin otoritesinin dışında otorite oluşturan grupların varlığı nedeniyle bu bölgelerde ciddi bir kaos yaşanmaktadır.

Bu kaos ortamında GGK'ya bağlı askerî ve siyasi figürler vergi toplamak üzere adımlar atarken bunların bir kısmının kanuni dayanağının olmadığı ifade edilmekte-

dir. Ayrıca GGK yetkilileri, özellikle Aden ve çevre idari birimlerde çok sayıda yeni harç ve haraç ödemesinin yapılmasını da zorunlu hâle getirmişlerdir. GGK, yolsuzluk ve kamu hizmetlerinin sağlanmadığı -ki bunların başında elektriğin tedarik edilmemesi geliyor- gerekçesiyle aralıksız olarak yönettiği bölgedeki halkı meşru hükûmete karşı kışkırtma politikasını sürdürmektedir. Meşru hükûmet ile GGK arasında 5 Kasım 2019'da "Riyad Anlaşması"nın imzalanmasının ardından GGK, meşru hükûmet yapısına entegre edilmişti. Bu çerçevede ilgili meselede üstü örtülü bir Suudi Arabistan-BAE uzlaşısının da olduğunu söylemek gerekir. Fakat bütün bu gelişmelere rağmen yine GGK, hükûmetin eylemlerini engellemeyi sürdürmüştür. 26 Nisan 2020'de GGK tarafından güney bölgelerini kapsayan bir özerk yönetim ilan edilmiştir. GGK bu hamlesiyle birlikte, Aden liman ve havaalanı ile merkez bankasının kontrolünü ele geçirmiş, gümrük noktalarında ekonomik kaynaklara el koymuş, gümrük, vergi ve diğer gelirleri kendisine aktarmak için yeni bir hesap açmıştır.³ Fakat bu hamle gerek diğer yakın vilayetler ve gerekse de GGK'nın bölgesel destekçileri tarafından dahi onaylanmamıştır. Yemen siyasetinde ilerleyen süreçte, Başkanlık Yönetimi Konseyinin kurulmasının ardından kamu gelirlerinin birleştirilmesi konusu gündeme gelmiş ve gelirlerin Merkez Bankasındaki devlet hesabına aktarılması konseyin öncelikli görevlerinden birisi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, Başkanlık Yönetimi Konseyinin bir üyesi ve GGK lideri tarafından yönetilen daha yüksek bir gelirler komitesi oluşturulmuştur. Komiteye, GGK'dan Aydarus ez-Zübeydi

başkanlık etmektedir ve gelirlerle ilgilenmesi için ona tam yetki verilmiştir.

Bu çerçevede ilgili komitenin görevleri şu şekilde belirlenmiştir: Yerel ve merkezî kamu gelirlerini toplamak ve tahsilatları artırmak, bunlara engel olan sivil veya askerî liderlerin meşru hükûmete raporlanması ve ilgili kimselere karşı önleyici tedbirleri almak için hükûmete önerilerde bulunmak.⁴ Mali kaynakları tahsil edenlerin çoğunlukla GGK'nın askerî ve siyasi üyelerinden olması hasebiyle Başkanlık Yönetimi Konseyinin komiteye başkanlık etmesi için Ez-Zübeydi'yi seçmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Komite başkanlığının Başkanlık Yönetimi Konseyi ile çatışmaktan kaçınmak istemesi de bunda etkili olmuş olabilir. Komite, 19 Eylül 2022'de Ez-Zübeydi başkanlığında yapılan ilk -belki de tek- toplantısında, Maliye Bakanlığının ilgili makamlarına, gelirleri toplamaya mecbur kılmak için muhtıralar yayımlamak, gelirlerini Aden'deki Merkez Bankasına iletmek ve ihlal edenlerin listesini hazırlayarak gerekli kanuni tedbirleri almak üzere görevlendirme kararı almıştır.⁵

Bütün bu çerçevede Yemen'de geçtiği-miz, yakın dönemlerde meşru hükûmet mali kaynaklarını artırmak için, petrol üretimini ve ihracatını genişletme yönünde adımlar atmıştır. Bu çerçevede 2016 Ağustos ayından itibaren Hadramevt şehrindeki el-Masila sahasında petrol üretim ve ihracatını yeniden başlatmıştır. Nitekim ihracat Eş-Şihr Limanı ve Rudom istasyonu -Naşima- kanalıyla gerçekleştirildi. Ancak Husi grubunun kontrol bölgelerinde petrolü, Kızıldeniz sahili üzerin-

3 Dr. Nasser Muhammad Ali et-Taweel, *Arap Koalisyon Ülkelerinin Askerî Müdahalesinden Sonra Güney Sorununun Dönüşümleri*, Arap Stratejik Araştırmalar Vakfı, İstanbul Türkiye, 2022, s. 184.

4 "Ez-Zübeydi başkanlığında daha yüksek bir gelir komitesi. Savaş mafyasına karşı açık bir savaş", *News Yemen*, 16 Ağustos 2022.

5 "Ez-Zübeydi başkanlığında Kaynaklar Komitesi, gelir sistemini kontrol etmeye başlar", *Aden City*, 19 Eylül 2022.

den Hudeyde Limanı'na taşıyan boru hattının çökmesi nedeniyle Şebve ve Marib şehirlerindeki Safir petrol sahalarında üretim askıya alınmıştır. Sıvılaştırılmış gazın Şebve şehrindeki Balhaf Limanı üzerinden "Safir" sahalarından ihraç edilmesiyle ilgili çalışmalar, güvenliğin sağlanamaması nedeniyle durdurulmuştur.

Yemen Merkez Bankası tarafından yayımlanan bir rapora göre, Yemen'in ham petrol ihracatından elde ettiği gelir 2021'de fiilen artarak bir önceki yılki (710,5) milyon dolara kıyasla (707) milyon dolar veya %99,4 artışla (1,418) milyar dolara ulaşmıştır. Bunun nedeni, Yemen hükümetinin toplam petrol ihracatı değerindeki payının 2020'de %60,3'ten 2021'de %75,1'e yükselmesidir. Ayrıca geçen yılın ikinci yarısında küresel piyasalarda petrol fiyatlarında yaşanan artış da bunda etkili olmuştur.⁶

EKONOMİK GÜÇ DENGELERİNDE DEĞİŞİM

Petrol üretimi ve ihracatında 2021'de ve 2022'de üçte iki oranında sağlanan artışın aksine meşru hükümetin mali durumunu etkileyen olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Öncelikle

iki koalisyon ülkesinin sağladığı finansal/ekonomik destek oranı düşmüş ve bu desteklerin sağlanma koşulları daha rasyonel ve şartlı hâle gelmiştir. Bu sadece Suudi Arabistan ve BA-E'nin Yemen'e yönelik bir politikasını değil, bölgesel ve uluslararası anlamdaki yeni politika eğilimini de yansıtmıştır. Aynı zamanda, yolsuzluğu engellemek, yeni kaynaklara erişimi sağlamak ve bunların yönetimini iyileştirmek için herhangi bir gerçek çaba ortaya konulmamış, bazı limanların, havaalanlarının işletilmesi vb. meşru hükümetin kapasitesindeki sorunlar ya da içinde bulunduğu yolsuzluk ve kaos nedeniyle harcamalar en yüksek seviyede devam etmiştir. Bu, meşru hükümeti kendi politikalarına daha duyarlı olması için baskı altında tutmak isteyen iki koalisyon ülkesinin konumundan kaynaklanıyor olabilir.

Dahası ekim ayı sonunda, meşru hükümet yıkıcı bir ekonomik darbe almıştır. Zira Husiler, meşru hükümetin petrol ihraç edebileceği mekanizmalara yönelik tehditlerde bulunmuşlar ve ihracatların belirli kısmını engellemişlerdir. Elektrik enerjisi üretimini desteklemek için Suudi Arabistan'ın hibe ettiği petrolün de kesilmesinden sonra sorunlar daha da

Elektrik enerjisi üretimini desteklemek için Suudi Arabistan'ın hibe ettiği petrolün de kesilmesinden sonra sorunlar daha da kötüleşmiştir. Dolayısıyla meşru hükümet, kontrolü altındaki alanlarda elektrik santrallerini çalıştırmak için günlük milyonlarca dolar harcamak zorunda kalmıştır.

⁶ "Hükümet raporu: Yemen'in petrol gelirleri 2021'de 1,4 milyar dolara yükselecek", *El-Masdar Online*, 5 Şubat 2022.

Riyad'ta gerçekleşen Yemen Zirvesi

Savaşın ilk yıllarının aksine, Arap Koalisyonu'nun meşru otoriteye desteği, Husi grubuna yönelik gerilimden kaçınma konusundaki hassasiyetlerinden ötürü azalmıştır.

kötüleşmiştir. Dolayısıyla meşru hükümet, kontrolü altındaki alanlarda elektrik santrallerini çalıştırmak için günlük milyonlarca dolar harcamak zorunda kalmıştır. Bu çerçevede de GGK'nın mali kaynakları toplaması ve yönetmesine şu veya bu şekilde mani olan hususlar meydana gelmiştir.

KOALİSYON DESTEĞİNİN AZALMASI

Savaşın ilk yıllarının aksine, Arap Koalisyonu'nun meşru otoriteye desteği, Husi grubuna yönelik gerilimden kaçınma konusundaki hassasiyetlerinden ötürü azalmıştır. Bu sadece mali konulara has bir durum olmayıp siyasi ve askerî konuları da kap-

samıştır. Koalisyon desteğinin azaldığına dair göstergeler:

1. Yemen hükümetinin karşı karşıya olduğu ekonomik zorluklara cevap vermede isteksizlik. Yemen'deki savaşa müdahil bölgesel aktörler, Yemen ekonomisini desteklemek için sürekli tekrarlanan müdahale çağrılarına cevap vermede geç kalmışlardır. Ayrıca, Aden'deki Merkez Bankasına bir milyar doları Suudi Arabistan, 300 milyon doları BAE tarafından olmak üzere yalnızca bir milyar üç yüz milyon dolar yatırılmıştır.⁷ ⁸ Bu, her şeyden önce, ilgili ülkelerin, Başkanlık Yönetimi Konseyinin kurulmasının

⁷ "BAE, Yemen Merkez Bankası hesabına 300 milyon dolar yatırıyor", *The New Khalij*, 23 Kasım 2022.

⁸ "Suudi Arabistan Krallığı, Yemen Merkez Bankası hesabına bir milyar dolar yatırdı", *Saudi Press Agency*, 1 Ağustos 2022.

Harabeler içerisinde bir Yemenli

hemen ardından Yemen ekonomisine 3 milyar dolar değerinde "acil destek" sağlama taahhütlerine aykırı bir durum olarak değerlendirilmiştir.⁹

2. Suudi Arabistan'ın Yemen'deki elektrik üretimini desteklemek için sağladığı ikinci petrol ürünleri hibesinin mart ayında tükenmesiyle birlikte hükümet, elektrik üretimi için gerekli petrol türevlerini mevcut kaynaklardan karşılamaya başlamıştır. Merkez Bankası başkanına göre bu, "tüm kaynakları tüketen bir kara deliğe" dönüşmüştür. Hükümetin beyanına göre, elektrik enerjisini işler hâle getirmek için petrol türevlerinin sağlanması, hükümete ayda 55 milyon dolara mal olmaktadır. Bu

kapsamda, geçen mart ayından haziran ortasına kadar hükümet 150 milyon dolar harcamıştır.¹⁰ Bu, petrol ihracatının durdurulmasından sonra elde edilen gelirlerin çoğunu tüketen büyük bir miktardır. Riyad'ın petrol türevlerini desteklemek için sağladığı toplam hibe miktarı 610 milyon doları bulmuştur. Riyad, meşru hükümetin genel bütçesinin kısılmasında büyük rol oynamıştır.

OLUMSUZ GELİŞMELER

2022 Ekim ayının sonunda Husiler petrol taşıyan gemileri tehdit ettikten sonra ihracatın durdurulacağına dair söylentiler çelişkili ve inandırıcı değildiyse de meşru otoritenin petrol ihracatını engellemiştir. Ancak her du-

⁹ "Suudi Arabistan ve BAE, Yemen ekonomisine 3 milyar dolartık acil destek sağlıyor", *Alarabiya*, 7 Nisan 2022.

¹⁰ "Bir hükümet kaynağı, hükümetin elektrik sektörüne yaptığı harcamaları ayrıntılı olarak açıklıyor ve Aden Valisi bu duruma şaşırıyor", *Saba New*, 18 Haziran 2023.

Meşru hükûmetin, Arap Koalisyonu'nun politikalarının bu şekilde devam etmesi durumunda karşı cezai tedbirler alma sözü vermesine rağmen, birçok tüccarın mal ithalatını Hudeyde Limanı üzerinden gerçekleştirmeye devam etmesi beklenmektedir.

rumda, meşru otorite başlıca gelir kaynağından mahrum bırakılmıştır. O tarihten haziran ortasına kadar hükûmet, yaklaşık bir milyar dolar tutarında önemli bir nakit para kaynağını kaybetmiştir.¹¹ Dahası Riyad ve Abu Dabi gibi bölgesel aktörlerin politikaları, Husilerin meşru hükûmetin mali durumunu büyük ölçüde etkileyen birtakım önlemler almasına fırsat vermiştir. Eskiden olduğu gibi ticari gemilerin Hudeyde Limanı'na denetimsiz girmesine izin verilmesi; meşru hükûmeti son aylarda 700 milyar riyal civarında vergi ve gümrük gelirinden mahrum etmiş,¹² bu kaynağın muhtemelen daha fazlasıyla Husi hazinesine girmesine neden olmuştur. Bu politikalar, Husi grubun tüccarlara mallarını Aden'den değil Hudeyde Limanı'ndan boşaltmaları için baskı yapmasını sağlamıştır. Hudeyde Limanı'ndan yapılan ithalatın, başkent Sana'a'ya ve yoğun nüfuslu bölgelere olan yakınlığı ve gümrük beyanamesi fiyatındaki büyük fark nedeniyle tüccarlar için ek ayrıcalıklar içerdiğini bilen meşru hükûmet, temel ihtiyaç ürünleri dışındaki ithal mallar için gümrük dolarının değerini 500 riyalden 750 riyale çıkarma kararı almışsa da Husiler, bunu 250

riyalde tutmayı tercih etmiştir. Meşru hükûmetin, Arap Koalisyonu'nun politikalarının bu şekilde devam etmesi durumunda karşı cezai tedbirler alma sözü vermesine rağmen, birçok tüccarın mal ithalatını Hudeyde Limanı üzerinden gerçekleştirmeye devam etmesi beklenmektedir. Hudeyde Limanı'nın çeşitli mallara açılması Husilerin yurt dışından konut gazı ithal etmesine izin verilmesiyle ilgilidir. Bu, onlara büyük miktarlarda para kazanmak için bir alternatif sunmuştur. Keza meşru hükûmeti yüz milyonlarca riyalden mahrum etmek için Marib gazının kontrolleri altındaki bölgelere transferini önlemelerine imkân sağlamıştır.

GEÇİŞ ENGELİ

Raporlar GGK'ye mensup nüfuz sahibi şahsiyetlerin, Aden'de ve başka bölgelerde bir dizi gelir kapıları üzerinde kontrol sağlamayı sürdürdüklerini göstermektedir. Dahası GGK ile meşru hükûmetin (Başkanlık Yönetimi Konseyi) Yemen'in geleceği hususunda da ortak bir siyasi tahayyüllerinin olduğunu söylemek zordur. Örneğin GGK, son haftalarda, yazın aşırı sıcaklarında elektrik hizmetlerinin aksamasına karşı halkın öfkesini istismar ederek

¹¹ "Yemen Merkez Bankası Başkanı söylentileri yalanlıyor: Bankanın yurtdışındaki rezervleri tahmin edebileceğinizden daha büyüktür, rezervler gelecek nesillerindir ve ihmal edilemez", *El-Masdar Online*, 13 Haziran 2023.

¹² A.g.e

Riyad Antlaşması imza anı

hükûmete karşı bir kampanya yürütmüştür. Ekonomik kaynaklara açık saldırıda bulunan GGK'ye bağlı Aden Valisi Ahmed Lamlas, merkez bankasına gelir akışını engelleme kararı almıştır. GGK'nin diğer siyasi yapılanmaları, Vali Lamlas'ın kararlarını desteklemiş ve ülkenin güney illerini yönetecek özerk bir yönetimin ve Aden'deki Yemen Merkez Bankası için bir güney liderliğinin kurulması çağrısında bulunmuştur. Her halükârda GGK'nin hükûmetle olan anlaşmazlığı, genellikle hükûmetin performansını, döviz kurları ve enflasyon da dâhil olmak üzere ekonomik göstergeleri olumsuz etkilemektedir.

SONUÇLAR VE RİSKLER

Şüphesiz, sekiz yıllık savaş dolayısıyla zaten sınırlı kaynaklara ve yüksek nüfus yoğunluğuna sahip Yemen gibi

bir ülkede ekonomik kaynaklar üzerinde yürütülen bu acımasız çatışma sürecinin çok ciddi sonuçları olacaktır. Bu ekonomik savaşın olası sonuçları arasında şunlar sayılabilir:

1. Sefalet ve mahrumiyet çemberinin genişlemesi: Bu savaşın en acımasız tarafı, vatandaşların gelir kaynakları ve almaları gereken hizmetler üzerinde gerçekleşmesidir. Öngörülen odur ki Husiler, ilave gelir kaynaklarına sahip olma fırsatlarının azalması, ulusal para biriminin kıtlığı ve fiyatlardaki artış nedeniyle yönetimleri altındaki bölgelerde çalışanların çoğuna maaş vermemeyi sürdüreceklidir. Keza ekonomik kaynakların azalması, meşru hükûmetin de maaşları düzenli olarak ödeyememesine neden olabilir. Hükûmet buna enflasyonist tedbirlerle karşılık vermek

GGK'nin diğer siyasi yapılanmaları, Vali Lamlas'ın kararlarını desteklemiş ve ülkenin güney illerini yönetecek özerk bir yönetimin ve Aden'deki Yemen Merkez Bankası için bir güney liderliğinin kurulması çağrısında bulunmuştur.

Ukrayna-Rusya savaşından kaynaklanan enerji krizinin yaşandığı bir dönemde Irak'ın, IKBY petrol ihracatı sorununu çözüme kavuşturması; Irak'ın bölgesel ve uluslararası alandaki etkinliğini olumlu etkileyecek ve ülkenin özellikle ABD ile İran'ın çatışma sahasına dönüşmesinin önüne geçecektir.

zorunda kalabilecektir. Bu ise riyalin değerinin düşmesine ve aşırı fiyat artışına neden olacaktır. Bütün bunlar acı ve sefalet durumunu büyük ölçüde genişletecek hususlardır. Ayrıca, başta elektrik olmak üzere kamu hizmetlerinin devlet tarafından yerine getirilmesini engelleyen sıkıntılar nedeniyle özellikle bunaltıcı yaz aylarında Aden ve diğer kıyı kentlerinde halkın mağduriyetinin devam etmesi beklenmektedir.

2. Nakit rezervleri ve mevduatların tükenme ihtimali: Durumun bu şekilde devam etmesi, meşru hükümeti, İsviçre gibi uluslararası bankalarda merkez bankasına ait para birimlerinin rezervlerini ve likit bakiyelerini ve ABD Merkez Bankasındaki külçe altını kullanmaya zorlayabilecektir. Merkez Bankası başkanı da buna işaret etmiştir. Çatışmanın sonuçlarının buraya kadar uzanmış olması ve ekonomik kaynaklar üzerinde gerçekleşmesi çok tehlikelidir ve gelecek nesillerin haklarına ciddi zararlar verdiği için bu, büyük riskler içeren bir durumdur.

3. Stratejik malların ithalatını

güvence altına alamama: Durum böyle devam ederse Merkez Bankası, ithalat bedeli 3,23 milyar dolar olan buğday, un, pirinç, bebek maması ve yağlar gibi temel ihtiyaç maddelerinin ithalatı için döviz temin edemeyebilir.¹³ Bunun neredeyse üçte biri (bir milyar dolardan fazla) buğday ithalatını güvence altına almaya yöneliktir. Buğday ithalat faturası, 2019'da 700 milyon dolardan, 2020'de 858 milyon dolara ve 2021'de 1 milyar dolara çıkararak sürekli yükselme eğilimi göstermiştir.¹⁴ Merkez Bankasının bu stratejik malların ithalatını sağlayamaması durumunda Yemen kıtlık riskiyle karşı karşıya kalabilecektir. Gerçekten de Aden'deki Merkez Bankası, tüccarlara zaruri ihtiyaç ürünleri ve malzemeler için ithalat harçlarını temin için gerekli olan döviz sağlayamamıştır. Bu durum, bankanın haftalık döviz satım ihalesi tarihini erteleyen açıklamasından da belli olmuştur.

4. İstikrara veya barışa elverişli olmayan bir dengesizlik: Şimdiye kadar yaşananlar Husi grubu lehine bir ekonomik dengesizliğe yol açmıştır. Ancak bu dengesizlik,

¹³ Yemen Cumhuriyeti, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, *Yıllık Rapor 2022*, s. 39.

¹⁴ A.g.e.

büyük olasılıkla, grubun kontrolündeki bölgelerde yaşayanlar da dâhil olmak üzere vatandaşların acısını hafifletmeyecektir. Husiler vatandaşlara ait maaş ve benzeri gelirleri bloke etmektedirler. Ellerindeki büyük kaynaklara rağmen maaşları öde-

meye ve diğer istihkakları teslim etmeye yanaşmamaktadır. Ayrıca bu ekonomik dengesizlik, Husi grubunun otoritesine ve dayandığı düşünce ve icraatlarına karşı genişleyen halk tepkisinin yaygınlaşması nedeniyle barışa da hizmet etmeyecektir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2023

Bu çalışmaya ait içeriğın telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoęu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoęraflar : Anadolu Ajansı (AA)